

Téma 38 - Osmé přikázání

Juan Ramón Areitio

„Osmé přikázání zakazuje překrucovat pravdu ve vztazích k druhým. Tato mravní norma vyvěrá z povolání svatého lidu — být svědkem svého Boha, který je pravda a chce pravdu. Porušování pravdy vyjadřuje slovy nebo skutky odmítnutí úsilí o mravní poctivost: je vážnou nevěrností vůči Bohu a v tomto smyslu podrývá základy smlouvy“ (Katechismus, 2464).

1. Žít v pravdě

„Všichni lidé, protože jsou osoby..., jsou v souladu se svou důstojností pobádáni vlastní přirozeností a zároveň i mravně zavázáni hledat pravdu, především náboženskou. Jsou též zavázáni přidržet se poznané pravdy, a podle jejích požadavků zařídít celý svůj život.“¹

Tendence člověka poznávat pravdu a projevat ji slovem i skutkem byla pokřivena hříchem, který zranil lidskou přirozenost neznalostí rozumu a špatností vůle. Následkem hříchu se zmenšila láska k pravdě, lidé se navzájem podvádějí, mnohdy ze sobectví a pro vlastní zájmy. S Kristovou milostí může křesťan dosáhnout toho, aby byl jeho život ovládán pravdou.

Ctnost, která pomáhá říkat vždy pravdu, se nazývá pravdivost, upřímnost nebo přímost (srov. Katechismus, 2468). Třemi základními aspekty této ctnosti jsou:

– upřímnost k sobě samému: je to uznání pravdy o vlastním jednání, vnějším i vnitřním: o úmyslech, myšlenkách, náklonnostech atd.; beze strachu jít až do důsledků pravdy, bez zavírání očí před realitou;²

– upřímnost k ostatním: lidské soužití by bylo nemožné, kdyby si lidé navzájem nedůvěřovali, to je, kdyby si neříkali pravdu nebo se podle ní nechovali, např. při dodržování dohod, nebo ještě šířeji dodržováním smluv, daného slova (srov. Katechismus, 2469);

– upřímnost k Bohu: Bůh vidí vše, ale protože jsme jeho děti, chce, abychom mu o všem říkali. „Boží dítě se setkává s Pánem jako se svým Otcem. Jeho vztah není ani ponížená úslužnost, ani formální úcta, ani pouhá zdvořilost, nýbrž je to vztah proniknutý upřímností a důvěrou. Bůh si nás nezoškliví pro naše nevěrnosti. Náš nebeský Otec odpustí každou urážku, jen když se syn obrátí a opět k němu přimkne, lituje a prosí o odpuštění. Náš Pán je takový Otec, že dokonce předchází naši touhu po odpuštění a jde nám vstříc s otevřenou náručí, aby nám daroval svou milost.“³

Upřímnost při zpovědi a v duchovním vedení je mimořádně účinný prostředek růstu ve vnitřním životě: v prostotě, pokoře a ostatních ctnostech.⁴ Upřímnost je nezbytná pro vytrvalost na cestě za Kristem, protože Kristus je Pravda (srov. Jan 14, 6).⁵

2. Pravda a láska

Písmo svaté učí, že je třeba říkat pravdu s láskou (Ef 4, 15). Upřímnost, stejně jako ostatní ctnosti, se má žít pro lásku a s láskou (k Bohu a k lidem): taktně a s pochopením.

12. vatikánský koncil, dekl. *Dignitatis humanae*, 2. Srov. Katechismus, 2467.

2Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 33 a 34; *Brázda*, 148: „divoká upřímnost“ při zpytování svědomí.

3Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 64.

4Srov. sv. Josemaría, *Výheň*, 126–128.

„Upřímnost je nezbytná, chceš-li postoupit na cestě ke spojení s Bohem. Máš-li, můj synu, uvnitř „žábu na prameni“, odežej ji! Nejdříve řekni, jak ti neustále radím, to, co by sis nejradyji nechal pro sebe. Jak dobře ti bude, až tu žabu při zpovědi odeženeš!“ (*Výheň*, 193).

5„Upřímnost: vůči Bohu, vůči duchovnímu vůdci, vůči svým bratřím lidem. – Pak si mohu být jistý, že vytrváš“ (sv. Josemaría, *Brázda*, 325).

Bratrské napomenutí: je to evangelijní praxe (srov. Mt 18, 15), která spočívá v upozornění jiného na chybu, které se dopustil, nebo na nedostatek, aby se napravil. Je velkým projevem lásky k pravdě a bratrské lásky. Někdy může být vážnou povinností.

Prostota v jednání s druhými. Existuje tam, kde se projevuje úmysl přirozeným chováním. Prostota se rodí z lásky k pravdě a z přání, aby se pravda věrně odrážela ve vlastních skutcích, přirozeně, bez vyumělkovanosti: je také známa jako prostota života. Jako ostatní mravní ctnosti mají být prostota a upřímnost řízeny prozíravostí, aby byly opravdovými ctnostmi.

Upřímnost a pokora. Upřímnost je cestou k růstu v pokoře („Kráčejte v pravdě“ říkala sv. Terezie od Ježíše). Pýcha, která tak snadno vidí cizí chyby – a přehání je nebo si je dokonce vymýšlí – si neuvědomuje své vlastní chyby. Neuspořádaná láska k vlastní výjimečnosti se vždy snaží zabránit tomu, aby nás ostatní viděli takové, jací jsme, se všemi našimi ubohostmi.

3. Vydávat svědectví pravdě

„Svědectví je úkonem spravedlnosti, který potvrzuje pravdu nebo ji dává poznat“ (Katechismus, 2472). Křesťané mají povinnost vydávat svědectví Pravdě, již je Kristus. Mají být proto jasnými a koherentními svědky evangelia, aniž by svou víru skrývali. Opak – zatajování – by znamenalo stydět se za Krista, který řekl: „Kdo mě před lidmi zapře, zapřu i já před svým Otcem v nebi“ (Mt 10, 33).

„*Mučednictví* je nejvyšší svědectví vydané pravdě víry: znamená svědectví, které sahá až k smrti. Mučedník vydává svědectví o zemřelém a zmrtvýchvstalém Kristu, s nímž je spojen s láskou“ (Katechismus, 2473). Má-li křesťan na výběr mezi zapřením víry (slovem či skutkem) a ztrátou pozemského života, má být připraven obětovat život: „Co prospěje člověku, když získá celý svět, ale ztratí svou duši?“ (Mk 8, 36). Kristus byl odsouzen na smrt, protože vydal svědectví pravdě (srov. Mt 26, 63–66). Velké množství křesťanů se stalo mučedníky, protože zůstali věrni Kristu, a „krev mučedníků se stala semenem nových křesťanů“.⁶

„Je-li mučednictví vrcholným svědectvím o morální pravdě, k němuž je povoláno jen poměrně málo lidí, existuje i jiné důsledné svědectví, které musí být ochotni každodenně vydávat všichni křesťané, a to i za cenu utrpení a těžkých obětí. Vzhledem k mnoha různým těžkostem, jejichž překonávání může věrnost morálnímu řádu vyžadovat i za těch nejobyčejnějších okolností, křesťan je povolán – za pomoci Boží milosti, o niž prosí v modlitbě – aby vynakládal někdy až hrdinské úsilí, při němž ho podporuje ctnost síly, jejímž působením může, jak učí sv. Řehoř Veliký, věřící dospět až tak daleko, že ‚miluje obtíže tohoto světa s vyhlídkou na věčnou odměnu‘ (Moralia in Job, 7, 21, 24).“⁷

4. Porušování pravdy

„Lež spočívá v tom, že člověk říká nepravdu s úmyslem oklamat“ (sv. Augustin, *De mendacio*, 4, 5). Pán pranýřuje lež jako dílo satana: „Váš otec je ďábel... není v něm pravda. Když mluví lež, mluví z toho, co je mu vlastní, protože je lhář a otec lži“ (Jan 8, 44)“ (Katechismus, 2482).

„Závažnost lži se měří podle povahy pravdy, kterou zkresluje, podle okolností, úmyslů lháře, podle škod způsobených těm, kteří jsou jejími oběťmi“ (Katechismus, 2484). Může být předmětem smrtelného hříchu, „když těžce poškozuje ctnost spravedlnosti a lásky“ (tamtéž). Lehkovážné mluvení nebo upovídání (srov. Mt 12, 36) může snadno vést ke lži (nepřesné nebo nespravedlivé posuzování, přehánění, někdy i pomluvy).

Křivé svědectví a křivá přísaha: „Tvzení odporující pravdě, pronesené veřejně, nabývá zvláštní závažnosti. Je-li proneseno před soudem, stává se křivým svědectvím“ (Katechismus, 2476). Je povinností napravit způsobenou škodu.

„Respektování dobré pověsti osob činí nedovoleným každé chování a každé slovo, jež může způsobit nespravedlivou škodu“ (Katechismus, 2477). Právo na čest a dobrou pověst – jak vlastní,

⁶ „*Martyrum sanguis est semen christianorum*“ (Tertulián, *Apologeticus*, 50. Srov. sv. Justýn, *Dialogus cum Tryphone*, 110: PG 6, 729).

⁷ Jan Pavel II., enc. *Veritatis splendor*, 6–VIII–93, 93. Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 204.

tak cizí – je dobro drahocennější nad všechna bohatství a je velmi důležité pro osobní, rodinný i společenský život. Hříchy proti dobré pověsti bližního jsou:

–*opovážlivý úsudek*: tam, kde bez dostatečného důkazu se připustí jako pravdivá nějaká domnělá mravní vina bližního (např. usuzovat, že někdo jednal se zlým úmyslem, aniž by to bylo zjevné). „Nesudte, a nebudete souzeni, nezavrhuje, a nebudete zavrženi“ (Lk 6, 37) (srov. Katechismus, 2477).

– *utrhačství*: jakýkoliv útok na pověst bližního. Může být dvojího druhu: *nactiutrhaní* nebo *hanění* („hovořit špatně o někom“), které spočívá v odhalování skutečných hříchů nebo nedostatků bližního, aniž by k tomu byl objektivně platný důvod (nazývá se *pomluva*, pokud k němu dochází za zády obviněného); a *očerňování*, které spočívá v připisování falešných hříchů a nedostatků bližnímu. Pomluva v sobě skrývá dvojí zlo: proti pravdivosti a proti spravedlnosti (a to tím závažnější, čím horší je pomluva a čím více se šíří).

V současnosti jsou tyto urážky pravdy a dobré pověsti časté ve sdělovacích prostředcích. Z toho důvodu je také nutné pěstovat zdravý kritický pohled na zprávy v novinách, časopisech, televizi atd. Naivní nebo „důvěřivý“ přístup vede k nesprávnému posuzování.⁸ Vždy, když došlo k utrhačství (ať již formou nactiutrhaní nebo pomluvou), je povinnost použít dostupné prostředky k očištění poškozené dobré pověsti bližního.

Je třeba se vyvarovat spolupráce na těchto hříších. S utrhačstvím spolupracuje ten, kdo poslouchá s chutí utrhače a raduje se z toho, co říká; nadřizený, který nezarazí pomluvu o podřízeném, a kdokoli, kdo – i když se mu hřích nactiutrhaní protíví – ze strachu, nedbalosti nebo ze studu neopraví nebo neodmítne nactiutrhače či pomlouvače, a dále ten, kdo lehkomyšlně rozšiřuje narážky druhých proti dobré pověsti třetí osoby.⁹

Proti pravdě je také „jakékoliv slovo nebo chování, které lichocením, pochlebnictvím nebo přitakáváním druhé povzbuzuje nebo utvrzuje v jejich špatných skutcích a v jejich zvráceném chování. Lichocením je těžké provinění, podporuje-li neřesti nebo těžké hříchy. Touha být užitečným nebo přátelství neospravedlňují dvojakost v řeči. Lichocením je všední hřích, když se rodí z touhy být milý, vyhnout se nějakému zlu, čelit nějaké nutnosti, dosáhnout dovolených výhod“ (Katechismus, 2480).

5. Respektování soukromého života

„Dobro a bezpečnost druhého, respektování soukromého života, obecné dobro jsou dostatečné důvody, aby se zamlčelo to, co nemá být známo, anebo aby se použilo rozvážného způsobu řeči. Povinnost vyvarovat se pohoršení často vyžaduje přísnou diskrétnost. Nikdo není povinen vyjevit pravdu tomu, kdo nemá právo ji znát“ (Katechismus, 2489). „Právo na sdělení pravdy není bezpodmínečné“ (Katechismus, 2488).

„Zpovědní tajemství je posvátné a nesmí být pod žádnou záminkou porušeno. Svátostné zpovědní tajemství je neporušitelné; proto nesmí zpovědník nic vyzradit na kajícíka ani slovem, ani žádným jiným způsobem a z žádného důvodu“ (Kodex kanonického práva, 983, §1)“ (Katechismus, 2490).

Služební tajemství a obecně veškeré přirozené tajemství má být respektováno. Vyzradit tato tajemství představuje nedostatek úcty k soukromí osob a může být hříchem proti spravedlnosti.

8„Prostředky společenského sdělování (zvláště hromadné sdělovací prostředky) mohou zavinit jistou pasivitu u svých příjemců, takže se z nich stanou málo bdělí spotřebitelé zpráv nebo podívaných. Ve vztahu k hromadným sdělovacím prostředkům si jejich uživatelé mají uložit umírněnost a kázeň. Mají povinnost vypěstovat si jasně a správně svědomí, aby dokázali snáze odolávat špatným vlivům“ (Katechismus, 2496).

„Odpovědní představitelé tisku mají při šíření informací právě z titulu svého povolání povinnost sloužit pravdě a neporušovat lásku. Se stejnou péčí ať usilují, aby respektovali povahu faktů a meze kritického posuzování osob. Musí se vyvarovat toho, aby neupadli do utrhačnosti“ (Katechismus, 2497).

9Srov. sv. Josemaría, *Cesta*, 49. Pomluvy jsou především nepřítelem jednoty apoštolátu: „Jsou nečistotou, která špiní a ochromuje apoštolát. Jdou proti křesťanské lásce, oslabují, berou pokoj a ničící spojení s Bohem“ (sv. Josemaría, *Cesta*, 445. Srov. tamtéž, 453).

Každý má respektovat spravedlivou zdrženlivost ohledně soukromého života jiných osob. Vměšování se do soukromého života osob angažovaných v politické nebo veřejné činnosti za účelem jeho zveřejňování ve sdělovacích prostředcích je třeba odsoudit potud, pokud porušuje jejich soukromí a svobodu (srov. Katechismus, 2492).

Společenské sdělovací prostředky mají rozhodující vliv na veřejné mínění. Jsou veledůležitým polem apoštolátu obrany pravdy a pokřesťanštění společnosti.

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2464–2499.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Křesťanská úcta k člověku a jeho svobodě. *Jít s Kristem*, 67–72.